

O otroškem varstvu in vzgoji pri nas

Ada Krivic*

I. Razvoj otroškega varstva in vzgoje v Sloveniji glede na zadevni odnos Zveze prijateljev mladine

Za razdobje od leta 1954, ko je nazadnje zasedala skupščina Zveze prijateljev mladine, pa do danes sta značilna predvsem velika rast družbenih sil in vzpon družbene zavesti v skrbi za neposredne življenjske probleme delovnih ljudi. Iz omenjene rasti in vzpona rezultirajo vse bolj konkretne oblike in ustrezne rešitve. Družba je danes obrnjena k človeku, k njegovi družini, skuša mu pomagati pri dnevnih težavah, ki jim sam ne bi bil kos. Realne osnove za to družbeno orientacijo temelje brez dvoma na vedno večji proizvodnji materialnih dobrin, s katerimi že razpolaga naša skupnost; na drugi strani pa se kot enakovreden činitelj pridružuje tudi naša nenehno rastoča družbeno-politična in kulturna raven.

Ob navedenih dveh činiteljih pa raste in se oplaja sistem družbenega samoupravljanja pri nas, ki se je prav v tem obdobju razvil v vsej širini in zajel vsa področja našega družbenega življenja. Tako se je vse od komunalnega in delavskega samoupravljanja pa do številnih oblik samoupravljanja družbenih enot na kulturnem in znanstvenem področju ter do najnovejše in temeljne samouprave delovnih ljudi v okviru stanovanjskih skupnosti razširilo — področje neposredne demokracije.

Področje otroškega varstva in vzgoje, ki je važen del naše socialne politike, šele zadnje čase dobiva v našem družbenem življenju tisti poudarek, ki mu gre. Čeprav je Program ZKJ jasno odredil mesto in perspektivo njegovega razvoja v izgradnji naše socialistične družbe, vendar pogoji za hitrejšo uveljavljanje teh načel še niso dozoreli.

Za razvijanje stalnega, organiziranega varstva in vzgoje otrok, prvenstveno zaposlenih staršev in občasnega varstva ostale mladine, nastajajo potrebni pogoji šele sedaj.

Konkretno reševanje otroškega varstva v komunah in stanovanjskih skupnostih bo uspešnejše z razvojem samoupravljanja v komunah in gospodarskih organizacijah, pač zaradi večjih materialnih sredstev, s katerimi samostojno razpolagajo organi komun in gospodarske organizacije, delavski sveti in zadruge.

Pri tem je bistveno, da se delovni kolektivi naših tovarn in podjetij z delavskimi sveti vedno bolj zavedajo, da s tem rešujejo tudi življenjska vprašanja svojih delavk in delavcev. Prav zato pač sprejemajo vprašanja otroškega varstva v svoje socialne programe. Spoznavajo, da so zaposleni očetje in matere,

* Zaradi aktualnosti obravnavanih misli in vprašanj objavljamo poročilo, ki ga je avtorica imela dne 5. oktobra 1959 na skupščini Zveze prijateljev mladine v Ljubljani. — Op. ur.

če jih rešimo moreče skrbi, kako je z otroki, pri delu vse bolj zbrani in mirni, kar se vidno kaže tudi v njihovi storilnosti.

Napori komun za uresničenje reformirane osnovne šole, ki jo je postavil novi Zakon o šolstvu, sprejet te dni v Ljudski skupščini, so nujen in pomemben sestavni del te družbene aktivnosti. Nova šola bo kot važna družbena ustanova postala le en člen v sistemu vzgoje in varstva otrok in mladine v občini.

Poleg materialnih pogojev pa je enako važna enotnost stališč, načrtov, dejavnosti in konkretnih akcij vseh družbenih činiteljev, ki naj se strne v minimalni program otroškega varstva na področju občine oziroma stanovanjske skupnosti.

Prvi pogoj za to pa je poznavanje načelnih stališč glede otroškega varstva in vzgoje ter sposobnost, da ta stališča uresničimo v skladu s potrebami in možnostmi določenega okolja.

Razveseljivo je dejstvo, da so stališča, ki so jih naše družbene organizacije osvojile glede otroškega varstva in družine, sprejeta in uveljavljena v novih pravnih predpisih iz področja otroške in družinske zakonodaje (n. pr. novi republiški zakon o osnovni šoli, zvezni zakon o stanovanjskih skupnostih, novela kazenskega zakonika itd.).

Razviti organi družbenega samoupravljanja ljudskih odborov, posebno številni sveti ljudskih odborov — za šolstvo, socialno varstvo, zdravstvo, komunalna in stanovanjska vprašanja, blagovni promet in drugi — lahko s pravilnim vrednotenjem znatno pospešijo ali pa zavrejo nadaljnje oblikovanje otroškega varstva in vzgoje v komuni. Pristojni republiški sveti so poslali svoja priporočila ljudskim odborom z željo, da bi bila pri vseh organih ljudske oblasti enotnost v tej dejavnosti čim večja.

Posebno mesto pri tem pripada svetom za varstvo družine, ki so formirani skoraj v vseh občinah Slovenije in bodo s svojim delom, če bo pravilno usmerjeno, razvijali družbeno preventivo, da bo tako prišlo do izraza v prvi vrsti družbeno varstvo, tako da bi bila v čim manj primerih potrebna družbena intervencija v razvijanju varstva otrok in mladine, koder so ti morda že ogroženi ali pa se pri njih kažejo znamenja kakršnekoli insuficiencie.

V teh pogojih, ki so danes v večji ali manjši meri že živa stvarnost skoraj vseh občin, imajo družbene organizacije skoraj neomejeno možnost udejstvovanja in priliko, da navajajo k pravilnemu in hitrejšemu reševanju najbolj perečih problemov otroškega varstva, predvsem otrok zaposlenih staršev.

In končno: Izkušnje nam potrjujejo, da se vsi ti številni pogoji lahko do kraja uveljavijo v stanovanjski skupnosti, tisti teritorialni enoti komune, kjer se ljudje poznajo, dobro pa tudi vedo, s kakšnimi sredstvi razpolagajo in v kakšen namen jih morajo najprej uporabiti. Tod najbolj vedo, kdo je najprej potreben pomoči.

V novo nastajajočih stanovanjskih skupnostih dobiva otroško varstvo vedno važnejši poudarek in prioritarno mesto. Tu so tudi že prve izkušnje v razvijanju tistih oblik otroškega varstva, ki so se najbolj približale potrebam današnje družine. Tako so že kažejo sadovi številnih posvetov Socialistične zveze, ZPM in drugih, ki so tolmačili zakon o stanovanjskih skupnostih in izvajanje tega zakona na določenih področjih.

Velike spremembe v naši družbi spričo nagle industrializacije, predvsem pa spremembe v socialni strukturi prebivalstva, v zaposlovanju, v vključevanju vedno večjega števila žena v proizvodnjo in v porastu življenjske ravni se vse bolj živo kažejo v vsakdanjem življenju človeka in družine. Mala družina, omejena na starše in otroke, ni več zmožna uspešno reševati obveznosti do otrok, če ji ne pomaga družba. Zaradi prenaseljenosti naših mest in industrijskih centrov, ki jih poleg stanovanjske stiske tare še veliko pomanjkanje šolskih prostorov, potrebuje današnja družina za svoj normalni razvoj še vrsto otroških ustanov za občasno ali stalno varstvo, ustanov za družbeno prehrano in drugih servisov ter najrazličnejših služb v pomoč družini.

Vsekakor lahko torej rečemo, da sta vzgoja in varstvo otrok postavljena pri nas na realna in zdrava tla. Pomen družbe in odgovornosti za to pa se zaeno odraža v stanju perečih problemov in potreb na tem področju, ki zahtevajo nujne rešitve ob sodelovanju družine in družbe.

Zveza prijateljev mladine je v tem družbenem razvoju postopoma rastla, kakor so se ustvarjali pogoji za razvijanje njene dejavnosti v družbenem življenju. Saj spada med one družbene organizacije, ki imajo v svojem programu osnovno nalogo, da dramijo in razvijajo družbeno zavest, da predvsem pri starših budijo smisel za zdrav razvoj in vsestransko oblikovanje otrok oziroma mlade generacije v duhu socialističnih načel, humanizma in progressa. Pri tem pa je njena specifična vloga v tem, da je poleg neposrednega dela z otroki in za otroke obrnjena hkrati k odraslim, to je k staršem teh otrok, ki jih družbeno-vzgojno osvešča za izpolnjevanje njihovih roditeljskih dolžnosti in jim pri razvoju sodobne družine nudi vsestransko pomoč.

Prva leta je bilo težišče dela ZPM predvsem na utrjevanju in širjenju osnovnih organizacij — društev prijateljev mladine. Preko teh potem skrbi za razvoj pionirske organizacije, nad katero ima patronat, ki sta ji ga zaupala CK Partije in CK mladine Jugoslavije.

To so bila ona kritična leta na področju otroškega varstva in vzgoje, ko so s prenosom pristojnosti na občinske ljudske odbore 1955. leta in z uvedbo samostojnega finansiranja prosvetnih in socialnih ustanov zašle tedanje številne otroške ustanove v začasno krizo. Število je upadalo in iskati smo morali novih poti za reševanje otroškega varstva in vzgoje. Preteklo je nekaj časa, da je javnost povsem razumela, kako utemeljeno je stališče, da družba sama ne more nositi vseh bremen za tiste otroke, ki živijo v otroških ustanovah. Bolj pravično je, da se ti prispevki porazdelijo na vse otroke zaposlenih staršev, kar se je zgodilo, kot vemo, z uvedbo otroškega dodatka in z drugimi ukrepi. Istočasno pa se je izkristaliziralo stališče, da je vzgoja in vzreja otrok dolžnost tako družine, ki je prvi otrokov rednik, kakor tudi celotne družbe in si je zategadelj prizadevati, da se te obveznosti čim uspešneje dopolnjujejo in prepletajo.

Znani so naporu družbenih organizacij — Zveze ženskih društev, ZPM, Rdečega križa in drugih pri uveljavljanju tega načela v vsakdanji življenjski praksi. DPM so si v svojem nadaljnjem delu še mnogo prizadevala za otroške ustanove, predvsem za vrtce kot predšolske vzgojne institucije. Težišče dejavnosti pa se je preneslo na vprašanje v zvezi s sistematičnim in smotrnim izpolnjevanjem prostega časa otrok in mladine v okviru Pionirske organizacije in podmladkov številnih organizacij, ki razvijajo specifične dejavnosti z mladino

(taborniki, Počitniška zveza, »Partizan«, gasilci, Ljudska tehnika, šahisti itd.). Prav v tem razdobju je postalo vprašanje prostega časa izredno aktualno, zlasti z vzgojnega vidika.

Društva prijateljev mladine so preko pionirskih starešinskih svetov postala desna roka šole z razvijanjem najrazličnejših dejavnosti otrok. Hkrati so pritegovala starše in jih združevala ob problemih šole ter preko roditeljskih sestankov in drugih oblik budila med njimi zanimanje za lastno izpopolnjevanje v vzgojnem kakor tudi splošno družbenem oziru.

Tako je ZPM odslej dajala bolj poudarek vzgoji, medtem ko je varstvo otrok prišlo pri praktičnem delu v drugi plan. Glavni odbor ZPM je v teh letih poleg konkretnega reševanja teh vprašanj z vso resnostjo in odgovornostjo proučeval vedno nova vprašanja, ki jih prinaša s seboj nagel gospodarski in družbeni razvoj in ki zahtevajo družbene osvetlitve.

To so kompleksna vprašanja, ki obravnavajo predšolsko vzgojo, dalje socialno zdravstvena vprašanja, predvsem rejništvo kot sodobno obliko za reševanje problema socialno ogroženih otrok. Enako so se analizirale naloge zdravstvenega varstva otrok v komunah. S temi posvetovanji so bile pravzaprav postavljene osnove za razvijanje teh rednih služb, obenem pa označena tudi vloga družbenih organizacij v teh važnih panogah otroškega varstva.

V zvezi s kompleksnim vprašanjem otrokovega prostega časa nasploh so se z vzgojnega in družbenega vidika ocenile doslej še neproučene dejavnosti, predvsem razne panoge estetske vzgoje (likovna, glasbena, filmska), letovanja, praznovanja, interesne dejavnosti, kolektivna vzgoja in drugo. V naslednjih letih so se ti izsledki v praksi še poglobili in izkristalizirali, kar vse je bilo izhodišče za kasnejšo živahno diskusijo v pripravah za šolsko reformo. Na drugi strani pa vse to koristi sedaj, ko v okviru stanovanjskih skupnosti nadaljujemo z razvijanjem raznih oblik za občasno varstvo in zaposlitev mladine v domačem okolju.

Vedno bolj so stopala v ospredje tudi družbeno nerazčiščena vprašanja glede vloge in razvoja družine in s tem vprašanje odnosov v družini ter mesto žene glede na nagle družbene spremembe pri nas. V poročilu ZPM so podrobno navedene oblike in metode dela, način populariziranja osvojenih stališč o teh vprašanjih ter akcijsko delo v zvezi z ostvarjanjem pogojev za njihovo uresničenje v vsakdanjem življenju. S Svetom za varstvo otrok in mladine Jugoslavije in s prizadetimi družbenimi organizacijami in institucijami je ZPM zadovoljivo opravila to važno družbeno nalogo. Saj so s tem razčiščena bistvena odprta vprašanja s področja otroka in družine, ki so na sedanji stopnji našega družbenega življenja aktualna.

Ne smemo prezreti dejstva, da se je v tem času razvila tudi široka dejavnost drugih družbenih organizacij — Zveze ženskih društev, Sekcije zadružnic, Rdečega križa, novo ustanovljenih zavodov za napredek gospodinjstva ter številnih združenj strokovnih delavcev — vzgojiteljev, pedagogov, socialnih delavcev, ki vsak s svojega aspekta rešujejo vprašanja družine in družbenih odnosov.

Prav specifična dejavnost Zveze prijateljev mladine, ki zajema tako široko področje družbenega življenja, je narekovala, da odigra v tem delu vlogo iniciatorja — koordinatorja in usmerjevalca. S tem smo prispevali k enotnemu in smotrnejšemu delu prizadetih činiteljev. To pa je pravzaprav osnovni pogoj,

če hočemo danes problem otroškega varstva in vzgoje gledati kompleksno in ga v tem smislu reševati.

Prav II. nacionalni kongres v Beogradu, ki je obravnaval vzgojo mlade generacije v celoti, je pokazal uspehe na tem področju in nujnost, da v bodoče vsi družbeni činitelji še tesneje vskladijo svoje napore pri ustvarjanju pogojev za uveljavljanje teh načel v vsakdanjem življenju naših ljudi v stanovanjskih skupnostih in komuni.

To pa zahteva, da ZPM v bodoče svojo dejavnost usmeri bolj na konkretno pomoč, da analizira stanje in išče ustrezne oblike ter še tesneje sodeluje z društvi prijateljev mladine na terenu in organizacijami, ki neposredno vršijo te naloge. Proučuje naj pa v glavnem le ona vprašanja, ki še niso dovolj družbeno osvetljena. To je tudi prvenstvena naloga te naše družbene organizacije.

Obenem pa smo soodgovorni za to, da sistematično, analitično in študijsko poglobljanje v številna načelna vprašanja postane čimprej sestavni del delovnega programa ustreznih ustanov in znanstvenih zavodov, ki naj to delo nadaljujejo z našim sodelovanjem. Razumljivo je, da bo n. pr. Zavod za proučevanje šolstva uspešno razvijal svobodne dejavnosti v novi, reformirani šoli le v tesni povezavi s prostim časom otrok in mladine kot kompleksnim vprašanjem. Saj se tu izobraževalni proces rednega pouka prepleta in dopolnjuje z elementi delovne, tehnične, gospodinjsko-gospodarske, likovne, glasbene, filmske, telesno-moralne in patriotske vzgoje vsega okolja, ki nam oblikuje otroka.

Nerešena so tudi še vprašanja nadaljnjega, predvsem vsebinskega razvoja prepotrebni družbenih institucij, kot so vzgojne in družinske posvetovalnice, posvetovalnice za mlade zakonce, pionirske knjižnice in druge. Te institucije, katerih osnovna naloga je nuditi konkreten nasvet in pomoč potrebnim državljanom, postajajo tudi študijski centri za to področje dejavnosti. Delo v teh ustanovah pa bo uspešno in pravilno le, če jih bodo usmerjali poleg ZPM in drugih družbenih organizacij še sveti za šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo LRS, predvsem pa znanstvene institucije, kot so pedagoški seminar, inštitut za kriminologijo in inštitut za sociologijo. Le s takim sodelovanjem bomo dosegli, da bodo teoretske postavke v skladu z življenjskimi izkušnjami ter dejanskim stanjem in potrebami.

Tesno se z vprašanjem proučevanja povezuje popularizacija izkušenj in gledišč preko lastnega tiska in založniške dejavnosti ZPM. Z revijo »Otrok in družina« v nakladi 10 000 ter z brošurami in priročniki smo v teh letih delno izpopolnili vrzeli na področju, ki mu je naloga obravnavati probleme otrokovega prostega časa in družinske pedagogike. Revija opravlja svojo prosvetno pedagoško izobraževalno vlogo predvsem kot priročnik za starše, vzgojne in druge družbene delavce. Dosedanje sedemletno izdajanje opravičuje njen obstoj in potrebo, zlasti ker dopolnjuje druge revije, n. pr. »Našo ženo«, z vzgojno problematiko, ki je specifična in jo rešujejo družbenovzgojne institucije, organi samoupravljanja in družina kot celota.

Pri tem pa se revija še ni dovolj uveljavila prav pri raznih organih družbenega upravljanja, kot so komisija za vprašanja družine v stanovanjskih skupnostih, sveti za varstvo družine v občinah, socialne službe naših delovnih kolektivov in slično. Predvsem tu pa je danes težišče uveljavljanja in reševanja skrbi za otroka in družino.

II. Oblike otroškega varstva in vzgoje pri nas

Danes imamo pri nas različne, bolj ali manj različite oblike otroškega varstva, s katerimi družba pomaga družini pri vzgoji in vzreji otrok. V perspektivi se bodo razvijale predvsem ustanove, ki se bodo čimbolj približale potrebam današnje družine. Z uveljavljanjem zakona o stanovanjskih skupnostih bo možno reševati ta vprašanja res kar se da kompleksno ter v skladu s potrebami in možnostmi neposredno prizadetih staršev in prebivalcev ene teritorialne enote.

V preteklih letih smo v Sloveniji razvili zelo pestre oblike občasnega varstva in vzgoje otrok, in to predvsem v pionirski starostni dobi. Preko pionirskih odredov povezujemo skoraj 100 % vse otroke med 7. in 11. letom, delno pa do 15. leta starosti. Z vključevanjem otrok in mladine v druge mladinske in družbene organizacije razširjamo vzgojo in varstvo v večji meri na starejšo starostno stopnjo, ko jim je za smotrno uporabo prostega časa že potrebna specifična interesna zaposlitev in razvedrilo. Vse to tudi dopolnjuje razvijanje tako imenovanih kolektivnih oblik, v katerih se udejeva mladina na igriščih, izletih, letovanjih, v telesnovzgojnih in športnih dejavnostih, z interesno zaposlitvijo v kroških, delavnicah, na najrazličnejših proslavah otroških in drugih praznikov, na razstavah, tekmovanjih in slično. Že drugo leto je, odkar ustanovljamo mladinske aktivne v zadnjem letu osnovne šole, ki omogočajo normalno povezovanje in vključevanje 14- in 15-letnikov v mladinsko organizacijo. Taka oblika je primerna tej starosti, to je dobi pubertete, ki je za nas doslej pomenila skoraj nerešljiv problem in je bila mladina v tej tako važni razvojni dobi več ali manj prepuščena sama sebi. Razvijanje najrazličnejših pestrih oblik, ki bodo primerne tej starostni dobi, je sedaj prvenstvena naloga ZPM in CK LMS.

Ko ocenjujemo to delo, vidimo, da je danes vprašanje smotrne izrabe prostega časa otrok dovolj družbeno osvetljeno in zahteva pri reševanju prav tolikšno pozornost, kot se posveča šolanju otrok, če hočemo, da se bodo ti razvijali in rasli v harmonično oblikovane osebnosti. To načelo je osvojil tudi novi zakon o osnovni šoli. Naloga ZPM je, da v bodoče sodeluje v duhu zakona, tako da postane osnovna šola najvažnejša družbena ustanova za izobrazbo in vzgojo otrok, obenem pa tudi sestavni člen v sistemu otroškega varstva in vzgoje. Ta proces šolskih in izvenšolskih oblik povezovanja otrok, ki ima pri nas že lepo tradicijo, bomo tako le še pospešili, poglobili in utrdili.

Ker je ta tema že predmet posebnega referata, bi podčrtala le še dejstvo, da brez aktivnejšega sodelovanja mladine same kakor tudi staršev in vsega okolja ne bo šla ta notranja sprememba šole v korak z naglim razvojem in potrebami vse družbe in družine še posebej.

Pri razvijanju oblik občasne vzgoje in varstva se je ZPM orientirala sicer prvenstveno na pionirsko starostno dobo, žal pa je manj pozornosti posvetila predšolskemu otroku in tako le delno in občasno pomagala družini pri tej nalogi.

Nagle spremembe v strukturi naše družine pa nujno zahtevajo redno, vsakdanjo in sistematično pomoč pri varstvu in vzgoji otrok, in sicer predvsem družinam zaposlenih staršev. Čeprav je pri nas komaj 1/3 takih družin, je to danes eden najbolj perečih družbenih problemov, zlasti v mestih in industrijskih centrih, in ga moramo reševati z vso resnostjo.

Tu je osnovni problem pomanjkanje primernih ustanov, ki bi lahko prevzele skrb za otroke in jim nadomeščale starše, ko so le-ti na delu. Ta problem ni nov, naša društva prijateljev mladine z drugimi družbenimi organizacijami in sveti za varstvo družine so iskali rešitve v okviru možnosti, kar je pa ob nerazvitem sistemu otroškega varstva v naših občinah bilo dostikrat brez uspeha. Rezultati so bili v primeri z vloženim trudom kajkrat minimalni prav zavrlo tega, ker za to pač še ni bilo potrebnih pogojev.

Otroške ustanove so se v teh letih omejile skoraj izključno le na vrtce kot predšolske vzgojne ustanove, ki so zajemale komaj 7% vseh predšolskih otrok v Sloveniji, medtem ko je bilo vrtcev za šolske otroke silno malo. Pač pa je večina šoloobvezne mladine dobivala dodatno prehrano v mlečnih in šolskih kuhinjah, torej enkratni dodatni obrok hrane izven doma.

Po dolgem proučevanju in razpravljanju s prizadetimi družbenimi činitelji smo končno razčistili profil otroške ustanove, ki je danes najbolj potrebna, razen tega pa tudi oblike otroškega varstva, ki so uspešne in priporočljive. Pri projektiranju novih stanovanjskih stavb je končno prevladalo načelo, da se morajo predvideti ustrezni prostori za otroke, kar se v praksi že izvaja pri odobravanju gradbenih načrtov. Proučena je že notranja oprema otroške ustanove in igrišč in izdelani so prototipi pohištva in drugih rekvizitov. Pereča je pa zdaj serijska proizvodnja te opreme, če hočemo zadostiti vedno večjemu povpraševanju in pomagati, da se za ustanove nabavi oprema, ki bo sodobna in cenena.

S strokovnjaki smo razčistili vprašanja o liku učitelja, o vključevanju laičnega kadra in staršev, o vzgojnih metodah in o notranji strukturi otroške ustanove.

Izvedli smo anketiranje ter analizirali socialno in ekonomsko stanje v treh stanovanjskih skupnostih v Ljubljani in v Kranju. Proučili smo stanje dosedanjih oblik otroškega varstva pri nas, predvsem stanje »kombiniranih«^{*} otroških ustanov. Vse te izsledke smo proučili na dveh republiških posvetovanjih, kjer so sodelovali vsi prizadeti družbeni činitelji. Popularizirali smo zaključke in vse drugo gradivo s posvetovanj v nakladi 30 000 izvodov*.

S tem smo bistveno prispevali k pogojem za uspešnejši razvoj otroškega varstva v bodoče.

Pri razvijanju zadevnih oblik je izrednega pomena, da gledamo ta problem kot celoto — z vsemi oblikami, ki so se do sedaj že uveljavile: dvorišče, igrišče, ena ali dve sobi v blokih, otroška ustanova v etaži ali celo v samostojnem paviljonu in večje otroške ustanove, ki bodo zajemale večji sektor z več sto otroki, stalnimi in občasnimi. Te ustanove bodo zaradi svoje razvitosti služile stanovanjskim skupnostim oziroma občinam tudi kot metodološki centri za otroško varstvo.

Z zgraditvijo otroške ustanove Angele Ocepkove bomo dobili prvo takšno vzorno ustanovo, kjer bo prav tak center, ki bo strokovnemu in laičnemu kadru za otroške ustanove služil za proučevanje in vzgojo.

S temi ustanovami pa se morajo tesno prepletati in dopolnjevati razne oblike občasnega dela in svobodnih aktivnosti na šoli. Dejavnosti okoli šolske

* Zadevno gradivo je objavljeno v brošuri »O nekaterih oblikah pomoči družini v stanovanjski skupnosti«, ki je izšla v založbi prijateljev mladine Slovenije v Ljubljani 1958 in stane din 30.— Op. ur.

kuhinje, delavnic, pionirskih zadrug, pionirskih knjižnic, lutkovih gledališč, izletov in dejavnosti v okviru podmladkov raznih organizacij, ki neposredno delajo z mladino.

Tako se bodo prepletale in dopolnjevale oblike stalnega dnevnega varstva otrok z občasnimi oblikami, ki jih razvija prvenstveno šola, z njo vred pa tudi še druge družbene organizacije in institucije.

Če bodo družbene organizacije, organi stanovanjskih skupnosti in ljudski odbori skupno z vso javnostjo gledali na otroško varstvo kot na celoto z vsemi zgoraj navedenimi oblikami, ki se prepletajo in dopolnjujejo, bomo lahko v bližnji bodočnosti vključili:

1. vse otroke zaposlenih staršev v času njihove odsotnosti,
2. drugim otrokom pa bomo lahko nudili občasno varstvo in vzgojo, tako da bodo lahko vsaj nekaj ur zaživel v otroškem kolektivu.

Na ta način se najbolj normalno dopolnjujeta družinska in družbena vzgoja.

V praksi pa ovirajo delo nekatere pomanjkljivosti, ki jih na kratko povzamemo takole: še vedno ne gledamo na varstvo in vzgojo otrok kompleksno. To vprašanje je možno z uspehom reševati le v stanovanjskih skupnostih oziroma komunah ob sodelovanju vseh činiteljev tistega okolja. Vse preveč je še nerazumevanja za oblike otroškega varstva, ki jih je potrdila že naša praksa in jih je treba prilagoditi potrebam vsakega področja. V planih in programih novih otroških ustanov, ki jih pripravljajo stanovanjske skupnosti in občine, se moramo varovati šablon in togega tolmačenja oziroma prenašanja izkušenj, ker mora ustanova izhajati iz potreb svojega lastnega terena. Za pripomoček pri tem delu nam utegne služiti vzorčni statut otroških ustanov v stanovanjski skupnosti.

Gotovo pa ne bo odveč, če ob tej priliki ponovno prikažemo bistvene značilnosti, ki bi jih morale imeti otroške ustanove.

Ustanova za dnevno varstvo otrok — kombinirana družinska ustanova — razvija stalno in občasno varstvo otrok raznih starostnih stopenj od 2 do 15 let.

Otroci zaposlenih staršev se zadržujejo tod, dokler so starši na delu, potem pa se vrnejo domov. Osnovnega pomena je seveda, da ustanova prevzame odgovornost za otroka, ki ga sprejme, in skrbi zanj, vse dokler ga ponovno ne izroči staršem oziroma družini. Ustanova začasno nadomešča starše in nudi otroku pomoč in zavetje. Ustanova združuje otroke raznih starostnih dob. Šolski otroci prihajajo in odhajajo v šolo in k raznim interesnim dejavnostim v ustanovo kakor domov. Nekateri otroci prihajajo v ustanovo občasno samo za nekaj ur in pa na hrano. Zato je frekvenca te ustanove velika in zahteva temu ustrezno tudi prilagoditev notranjega sistema.

Otroci se v skupinah pripravljajo na šolo oziroma udeležujejo v interesnih skupinah, mlajši pa se igrajo ali ob določenem času počivajo. Notranji sistem skupinskega dela pa se prepleta in dopolnjuje z elementi skupnega življenja teh otrok. Življenje v taki ustanovi je zelo razgibano. Starejši otroci pomagajo mlajšim, vsi tvorijo otroški kolektiv. Tako pride do izraza element kolektivne vzgoje.

Važno je nadalje to, da je delovni čas ustanove prilagojen delovnemu času staršev. V ustanovi dela poleg strokovnega kadra (pedagogi, socialni delavec, psiholog) še laični kader in, kolikor je le možno, tudi otroci sami. Vse to so bistvene značilnosti ustanove za dnevno varstvo otrok.

Sedaj so ustvarjeni pogoji materialnega in organizacijsko vsebinskega značaja, tu pa odločno manjka še subjektivni faktor. Brez večje prizadevnosti zlasti staršev in drugih državljanov v nekem območju ta akcija ne bo dovolj zaživela in bo tudi planiranje ter izvedba minimalnega programa za otroško varstvo in vzgojo v stanovanjski skupnosti še vedno neučinkovita in enostranska. Nosilci so brez dvoma politično-družbene organizacije ter organi ljudske oblasti in delavskega samoupravljanja, jedro pa morajo biti neposredno prizadeti starši, mladina sama in drugi državljani. Le tako bodo oblike otroškega varstva rasle iz potreb in možnosti in naporov samega okolja, kateremu služijo. Ljudski odbori in njihovi sveti morajo upoštevati stopnjo današnjega razvoja in začeti s kompleksnim obravnavanjem otroškega varstva in vzgoje tako pri dotiranju vseh zadevnih oblik kakor tudi v prizadevanju za vzgojo strokovnega in laičnega kadra ter nadzorstvo nad temi dejavnostmi, in sicer za vse področje enako.

III. Društva prijateljev mladine v sedanjem razvoju otroškega varstva

Vsekakor imajo društva prijateljev mladine v današnji fazi družbenega razvoja še pomembnejšo vlogo kakor doslej. S tem v zvezi seveda raste tudi njihova odgovornost pred družbo kot celoto. Zato nas tem bolj spodbuja dejstvo, ki ga je glavni odbor SZDL naglasil lani, ko je podajal pregled o dejavnosti raznih družbenih organizacij. Poudaril je, da je dejavnost naših osnovnih organizacij živa in da se njihovo delo čuti v političnem in družbenem življenju naših vasi, mest in industrijskih centrov. Društva prijateljev mladine so tista oblika združevanja državljanov, ki je društvom potrebna, saj preko nje lahko prisluhneje vsakdanjemu življenju in njihovim problemom, katerih pravočasno reševanje je bistvenega pomena za normalno rast naše družbe.

O predvidenih novih pravilih ZPM oziroma DPM menim, da bodo le še utrdila vso organizacijo. Organizacijska neurejenost je bila namreč doslej ena od tistih pomanjkljivosti, ki so v nekem oziru tudi ovirale skladnejše delo posameznih osnovnih organizacij in ZPM kot celote.

Delovno področje vseh DPM bo tudi v bodoče zajemalo predvsem dejavnosti okoli šole, in to tem bolj, ker se bo prav zdaj začel izvajati zakon o osnovni šoli in zakon o stanovanjski skupnosti.

Ravno društva DPM čaka zdaj odgovorna naloga, da bodo pobudniki in nosilci teženj, da se v življenju naših šol uveljavi tisti del zakona, ki govori o šoli kot družbeni organizaciji, in da se najde praktična oblika za povezovanje šole z okoljem in obratno.

Še bolj kakor doslej pa morajo biti DPM obrnjena k vsakdanjemu dogajanju na terenu. Sredi priprav oziroma začetnega delovanja stanovanjskih skupnosti je važno, da se DPM aktivno vključijo v njihovo delo. Podpirati in razvijati moramo predvsem aktivizacijo staršev z ustanavljanjem odborov za rešitev konkretnega vprašanja ali za rešitev in izvedbo neke akcije, proslave, prireditve, kar vse so često prve oblike, ki pritegnejo starše k sistematičnemu delu. Tu so vprašanja ureditve dvorišč, igrišč, čuvanja predšolskih otrok, vprašanje prehrane, dela hišnih svetov, prostora za mladino. DPM naj bi tod prav povsod sodelovala s konkretnimi predlogi za izvedbo, saj imajo bogate izkušnje dolgoletnega dela s pionirji in preizkušene metode za koordinacijo teh dejavnosti.

Na drugi strani pa morajo biti DPM odslej koordinator ne samo glede vprašanj za uporabo prostega časa in občasno varstvo šolske mladine, temveč postati morajo nepogrešljiv člen pri reševanju socialne politike v stanovanjskih skupnostih in organih komune.

Tu mislim na eni strani konkretno sodelovanje z družbenimi organizacijami in organi oblasti, ki rešujejo in razvijajo drugi del našega družbenega življenja, t. j. vprašanje servisov za razbremenitev žene v gospodinjstvu (pralnice, krpalnice, obrati družbene prehrane in razna druga komunalna in stanovanjska vprašanja). Na drugi strani pa je nujno potrebno sodelovati ne le s sveti za šolstvo, temveč tudi s sveti za varstvo družine, če hočemo od njih, da okrepijo svojo dejavnost v procesu preventivne družbene akcije v razvijanju socialnih služb.

Še nekaj besed o članstvu in socialni strukturi DPM. Prav z razvijanjem najrazličnejšega dela za pomoč družini je najlepša možnost, da se k temu delu pritegnejo mlajši ljudje iz raznih področij svoje dejavnosti. Prav tako je sedaj čas, da za delo v naši organizaciji v večji meri pridobimo starše, delavce in delavke, ki so zaposleni neposredno v proizvodnji. Sestav naših društev zgovorno narekuje to nalogo. Zavest, da ljudski odbori in gospodarske organizacije skupno rešujejo komunalna vprašanja, je ustvarila podlago, da se delavec resnično začneja čutiti proizvajalca in potrošnika v eni osebi. Na to kaj pogosto vse preradi pozabljamo. Zato je izrednega pomena čim tesnejše povezovanje DPM s sindikalnimi organizacijami in pa socialnimi službami, ki jih na novo ustanavljajo posamezna podjetja.

Pr eden končam, bi omenila še: Naloge, ki jih imajo DPM, in delo, ki ga opravljajo, je dovolj jasno razvidno iz vsakdanje prakse. Toda socialni sestav številnih DPM je še vedno dokaj enostranski. Marsikje namreč sloni težišče dela še vedno skoraj izključno na prosvetnih delavcih. Le-te pa čakajo zdaj z razvojem nove šole težke naloge. Zato jih je treba kar se le da razbremeniti in jim v DPM poveriti tiste obveznosti, ki pripadajo prvenstveno njim.

Kot vidimo, je vse delo ZPM oziroma DPM kakor mozaik. Sestavljeno je iz množice drobnih del, ki se sama po sebi zde morda zelo vsakdanja, neznatna in enostavna, tako da jih dostikrat niti ne opazimo, predvsem pa kaj hitro nanje pozabimo. V resnici pa so naši člani že vložili in še vlagajo v to delo mnogo časa in nesebičnega truda. S tem kot p r o s t o v o l j n i družbeni delavci prispevajo svoj delež, da se vse hitreje in bolj harmonično dviga v svoj vrh stavba naše družbe, da nastajajo med ljudmi boljši in lepši odnosi, da se krepí naša nova družina in da socialno in kulturno hitreje napreduje naša družba kot celota, kar je vse pogoj za plemenitenje in srečo človeka — posameznika, zlasti pa za ugodno duševno in telesno rast naših mladih generacij.

NAJMANJŠA UMRRLJIVOST JE MED NOVOROJENČKI, KI SO ROJENI SPOMLADI ALI POLETI

Najlepša bodočnost se obeta novorojencem, ki so rojeni od februarja do maja in še do septembra. Ti bodo najlaže pre-

živeli prvo leto svojega življenja. Na najslabšem so pa otroci, rojeni od novembra do januarja. Zato je tista leta, ko se največ rojstev nakopiči v ugodnih mesecih, umrljivost novorojenčkov najmanjša.

M. K.